

RURAL PACT

Umożliwienie społecznościom podejmowania działań na rzecz wizji dla obszarów wiejskich

Dokument orientacyjny

Grudzień 2024 r.

Spis treści

1. Wprowadzenie	1
2. Dlaczego pakt na rzecz obszarów wiejskich ma znaczenie dla społeczności lokalnych?	2
3. Co należy zrobić, aby pakt na rzecz obszarów wiejskich był bliższy obywatelom?	3
4. Co powinny zrobić podmioty lokalne?	4
4.1 Współdziałanie wokół lokalnego przywódcy, stymulujące proces transformacji na szczeblu lokalnym	4
4.2 Przyjęcie odpowiedniej struktury organizacyjnej, która umożliwi szerokie uczestnictwo	4
4.3 Uzgodnienie wspólnej wizji i planu, które obejmują szeroko zakrojone działania transformacyjne	5
5. Co powinni zrobić decydenci, aby umożliwić działanie?	6
5.1 Uznanie lokalnych przywódców i ich struktury organizacyjnej za partnerów w prawdziwie wielopoziomym sprawowaniu rządów	6
5.2 Organizowanie lub finansowanie budowania zdolności na szczeblu lokalnym	6
5.3 Wspieranie skoordynowanego działania	7
5.4 Poprawienie dostępu do finansowania i ograniczenie biurokracji	7

Informacje i opinie przedstawione w niniejszym dokumencie prezentują poglądy autorów i niekoniecznie odzwierciedlają oficjalne stanowisko Komisji Europejskiej. Komisja nie gwarantuje dokładności jakichkolwiek danych zawartych w niniejszej publikacji ani nie ponosi odpowiedzialności za wykorzystanie zawartych w niej informacji.

1. Wprowadzenie

Obszary wiejskie mają zasadnicze znaczenie dla tożsamości i dobrostanu Europy. Społeczności wiejskie w całej UE mierzą się jednak z szeregiem wyzwań, takich jak: depopulacja i starzenie się społeczeństwa; pogorszenie jakości usług użyteczności publicznej, takich jak edukacja, opieka zdrowotna lub transport; spadające dochody z przemysłu surowcowego oraz negatywne skutki zmiany klimatu.

Polityki publiczne mają na celu zaradzenie tym wyzwaniom, ale reakcja ta może być ograniczona ze względu na brak koordynacji między różnymi sektorami, niewystarczające finansowanie, biurokrację lub próby zastosowania uniwersalnych rozwiązań, bez uwzględnienia specyfiki poszczególnych obszarów.

Jeśli zastanawiasz się, jak pakt na rzecz obszarów wiejskich może pomóc Twojej społeczności lokalnej, ten dokument orientacyjny jest właśnie dla Ciebie!

Finansowane przez
Unię Europejską

2. Dlaczego pakt na rzecz obszarów wiejskich ma znaczenie dla społeczności lokalnych?

W 2021 r. w porozumieniu z wieloma zainteresowanymi stronami Komisja Europejska opracowała [długoterminową wizję dla obszarów wiejskich UE do 2040 r.](#) (wizja dla obszarów wiejskich). Najważniejsze osiągnięcia wizji dla obszarów wiejskich i kolejne działania przedstawiono w [sprawozdaniu](#) Komisji z marca 2024 r.

Komisja wprowadziła również pakt na rzecz obszarów wiejskich – mechanizm współpracy, mający na celu zaangażowanie zainteresowanych stron z UE w podejmowanie działań na rzecz wizji dla obszarów wiejskich UE. Celem paktu jest podniesienie rangi kwestii dotyczących obszarów wiejskich w programach politycznych, budowanie zdolności poprzez wzajemne uczenie się i tworzenie sieci kontaktów, a także zachęcanie do podejmowania działań.

Aby uzupełnić inicjatywę Komisji, wiele organów publicznych wprowadza nowe lub rozwija istniejące ramy instytucjonalne, aby wzmocnić politykę dotyczącą obszarów wiejskich, a tym samym doprowadzić do realizacji paktu na rzecz obszarów wiejskich na szczeblu krajowym i regionalnym. Potrzebne są jednak trwalsze wysiłki, aby korzyści płynące z paktu mogły dotrzeć do społeczności lokalnych na szczeblu wsi i gminy lub na szczeblu subregionalnym.

Dziesięć wspólnych celów wizji dla obszarów wiejskich

1. Stanie się atrakcyjnymi przestrzeniami, tworzonymi w ramach harmonijnego rozwoju terytorialnego
2. Uczestniczenie w rządzeniu w sposób wielopoziomowy i ukierunkowany na konkretne obszary
3. Stanie się gwarantem bezpieczeństwa żywnościowego, oferowanie możliwości gospodarczych, bycie źródłem towarów i usług dla ogółu społeczeństwa
4. Stanie się dynamicznymi społecznościami dążącymi do zapewnienia dobrostanu
5. Stanie się włączającymi wspólnotami
6. Stanie się miejscami, w których przyroda rozkwita
7. Wykorzystywanie w pełni wykorzystywanych innowacji cyfrowych
8. Stanie się miejscami, w których mieszkańcy są przedsiębiorczy, innowacyjni i wykwalifikowani
9. Stanie się miejscami tętniącymi życiem, dysponującymi efektywnymi, dostępnymi i przystępnymi usługami publicznymi i prywatnymi
10. Stanie się miejscami pełnymi różnorodności

Członkowie paktu na rzecz obszarów wiejskich

Organy publiczne na szczeblu lokalnym, regionalnym i krajowym oraz na szczeblu UE

Organizacje społeczeństwa obywatelskiego

Przedsiębiorstwa i organizacje przedsiębiorców

Instytucje akademickie i badawcze

Obywatele

W jaki sposób pakt na rzecz obszarów wiejskich może pomóc społecznościom lokalnym?

Potencjalne korzyści dla społeczności wiejskich

- ✓ **Podnoszenie świadomości** organów i ogółu społeczeństwa na temat znaczenia obszarów wiejskich
- ✓ Zapewnienie przestrzeni, w której **głos społeczności wiejskich ma znaczenie**, i jego promowanie w organach i procesach decyzyjnych oraz w opowiadaniu się za zwiększonym wsparciem politycznym dla obszarów wiejskich
- ✓ **Weryfikacja wszystkich polityk** – w dziedzinie mieszkalnictwa, opieki zdrowotnej, edukacji, mobilności – z perspektywy **potrzeb obszarów wiejskich** oraz umożliwianie społecznościom zaangażowania w opracowywanie i wdrażanie tych polityk
- ✓ Zapewnienie przestrzeni do wymiany i **wzajemnego uczenia się**
- ✓ Poprawa **zdolności podmiotów lokalnych** przez ułatwienie dostępu do wiedzy, umiejętności technicznych, informacji na temat finansowania, zdolności do wdrażania, aby identyfikować wyzwania, z którymi mierzą się obszary wiejskie, i przewyższać je, a także dostrzegać możliwości na tych obszarach i korzystać z nich
- ✓ Identyfikacja i upowszechnianie **inspirujących praktyk**
- ✓ Mobilizowanie zainteresowanych stron do opracowania, zaplanowania i wdrożenia **strategicznej wizji i działań** na rzecz zmian na obszarach wiejskich
- ✓ Wzywanie do lepszej **koordynacji polityk**, aby stawić czoła wyzwaniom, z którymi mierzą obszary wiejskie, w kompleksowy sposób

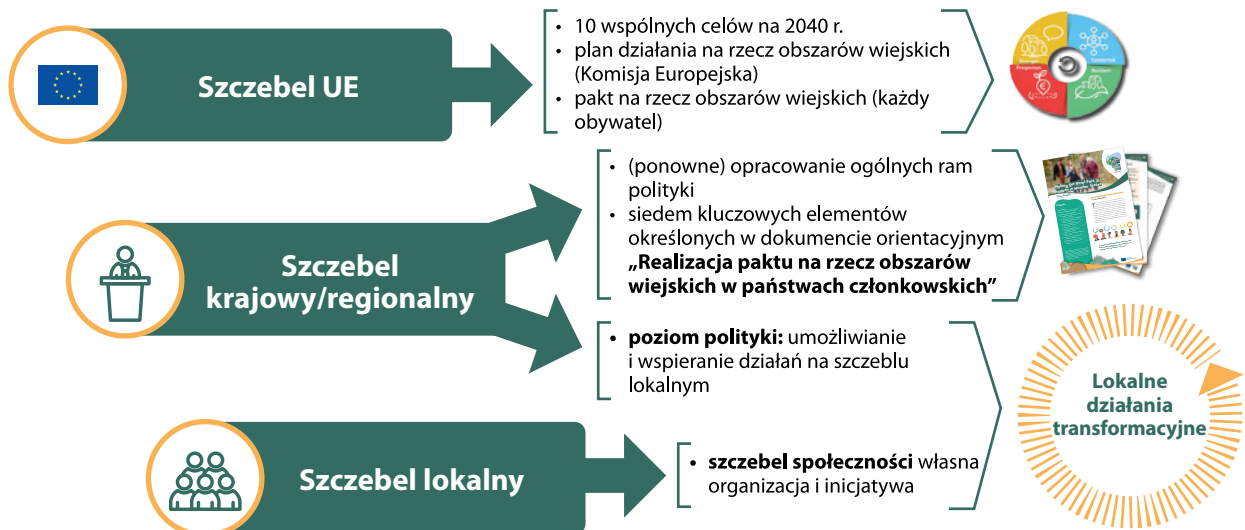
Cele powiązane z paktem na rzecz obszarów wiejskich

- ✓ Cel nr 1: **Zwiększenie siły głosu społeczności wiejskich i podniesienie ich rangi w programie politycznym**
- ✓ Cel nr 2: **Umożliwienie tworzenia sieci kontaktów, współpracy i wzajemnego uczenia się**
- ✓ Cel nr 3: **Zachęcanie do podejmowania dobrowolnych zobowiązań do działania na rzecz wizji dla obszarów wiejskich**

Aby jednak społeczności wiejskie mogły czerpać te korzyści w pełni, rządy krajowe lub regionalne muszą wprowadzić szereg elementów na poziomie kształtowania polityki. Potrzebne byłoby silne przywództwo polityczne oraz mechanizmy angażowania społeczności wiejskich i ułatwiania tworzenia sieci kontaktów i wzajemnego uczenia się, a także długoterminowa strategia i plan działania, weryfikacja wpływu polityki na rozwój obszarów wiejskich, jak również integracja i koordynacja polityk sektorowych i źródeł finansowania. Elementy te opisano w publikacji pt. „Wdrożenie paktu na rzecz obszarów wiejskich w państwach członkowskich” oraz w sprawozdaniu „Czynniki umożliwiające rewitalizację obszarów wiejskich”.

Działanie na rzecz ogólnego projektu polityk krajowych lub regionalnych związanych z obszarami wiejskimi, choć niezbędne, nie jest wystarczające, aby zapewnić **poszczególnym społecznościom lokalnym korzyści z paktu na rzecz obszarów wiejskich** i możliwość podejmowania skutecznych działań na rzecz realizacji celów wizji dla obszarów wiejskich. Wymaga to wspólnych wysiłków podmiotów lokalnych – w tym społeczeństwa obywatelskiego i podmiotów prywatnych, władz i innych podmiotów publicznych – a także decydentów na szczeblu krajowym i regionalnym.

Sprawienie, aby pakt na rzecz obszarów wiejskich był bliższy obywatelom: co należy zrobić i kto musi to zrobić?

3. Co należy zrobić, aby pakt na rzecz obszarów wiejskich był bliższy obywatelom?

Obszary wiejskie są bardzo zróżnicowane, **nie istnieje uniwersalne podejście**. Społeczności wiejskie znajdują różne rozwiązania, aby opracować odpowiedź dostosowaną do ich lokalnych wyzwań i możliwości.

Istnieje jednak szereg kluczowych elementów, które ułatwiają lokalne procesy transformacyjne i umożliwiają społecznościom lokalnym podjęcie działań. Niektóre z tych elementów wdrażają same społeczności lokalne, natomiast inne muszą zapewnić organy wyższego szczebla, aby stworzyć warunki sprzyjające działaniu.

Każda **społeczność wiejska** musi opracować własne inicjatywy, które są odpowiedzialne na jej szczególne potrzeby i możliwości i są zgodne z jej kontekstem kulturowym i prawnym. W szczególności zaleca się, aby społeczności wiejskie:

- współdziałały wokół **lokalnych przywódców** – osoby lub osób lub organizacji, które mogłyby stymulować transformację obszarów wiejskich;
- przyjęły odpowiednią **strukturę organizacyjną** (strukturę i mechanizmy podejmowania decyzji), która umożliwia szerokie uczestnictwo;
- uzgodniły **wspólną wizję i plan** wraz z szeroko zakrojonymi działaniami transformacyjnymi, w tym określiły potrzeby i możliwości.

Organy wyższego szczebla na szczeblu regionalnym, krajowym i europejskim muszą również podjąć szereg działań, aby stymulować i wspierać lokalne działania transformacyjne. Organy te powinny w szczególności:

- uznać **lokalnych przywódców** i ich struktury organizacyjne za **partnerów** w prawdziwie wielopoziomowym sprawowaniu rządów;
- organizować lub finansować **budowanie zdolności na szczeblu lokalnym**;
- sprzyjać **skoordynowanym działaniom** w ramach wszystkich odpowiednich polityk i źródeł finansowania;
- poprawić **dostęp do finansowania** i ograniczyć biurokrację.

4. Co powinny zrobić podmioty lokalne?

4.1 Współdziałanie wokół lokalnego przywódcy, stymulujące proces transformacji na szczeblu lokalnym

Podjęcie działań na rzecz wizji dla obszarów wiejskich wymaga zaangażowania wielu różnych zainteresowanych stron, ale zazwyczaj istnieje jeden podmiot – osoba fizyczna, niewielka grupa osób lub jedna organizacja – który rozpoczyna proces rozwoju lub działa jako katalizator tego procesu. Tacy **lokalni przywódcy** mogą wywodzić się z sektora publicznego, prywatnego lub ze społeczeństwa obywatelskiego, ale musi cechować ich co najmniej zdolność **inspirowania, motywowania i mobilizowania** innych na danym terytorium, a także **duch obywatelski** lub poczucie wspólnego dobra.

Lokalnego przywódcy nie należy postrzegać jako kogoś, kto reprezentuje pojedynczy interes polityczny lub gospodarczy, lecz jako podmiot, który kieruje się inkluzywnym i demokratycznym procesem. Lokalni przywódcy mogą odgrywać rolę „liderów” (walczących o sprawy istotne dla społeczności lokalnej), „ambasadorów” (reprezentujących niektóre wartości i mobilizujących swoje społeczności) lub „mediatorów” (zbliżających różne podmioty lub interesy i ułatwiających synergie między nimi).

Te osoby lub organizacje nie powinny działać w odosobnieniu, ale we współpracy z siecią wsparcia, aby zapewnić realizację działań w perspektywie długoterminowej. Kluczowe znaczenie ma zapewnienie uczestnictwa młodzieży (zob. przydatne materiały projektu [Generation Europe Academy](#)), kobiet i przedstawicieli sektora biznesu.

Na oddalonych obszarach wiejskich w Bułgarii [Fundacja Sun Land](#) współpracuje z około 30 wioskami, wykorzystując mediację kulturową jako metodę wspierania powiązań międzypokoleniowych i międzysektorowych. Inicjatywa umożliwia młodym artystom pobyt u starszych kobiet, które mieszkają na obszarach wiejskich, aby wspierać powiązania międzypokoleniowe i kapitał społeczny, a tym samym zwiększać odporność społeczności.

Młodzież i mieszkańcy wiosek wspólnie opracowują odpowiednie rozwiązania (na przykład renowację starego budynku szkolnego), aby uczynić wsie miejscami przyjaznymi do życia i zapewnić wszystkim demokratyczny dostęp do zasobów. Jako narzędzie rozwiązywania problemów związanych z izolacją społeczną, zdrowiem psychicznym, a także innych naglących problemów w tym najszybciej wyludniającym się państwie na świecie wykorzystuje się kulturę. Dzięki mediatorom kulturowym niektóre wsie są obecnie w stanie przyciągnąć nowe rodziny i zachęcić je do osiedlenia się.

Zob. również sposób, w jaki sposób holenderska inteligentna wieś [Hilvarenbeek](#) wspiera inicjatywy obywatelskie za pośrednictwem sieci doradców ds. rozwoju lokalnego.

4.2 Przyjęcie odpowiedniej struktury organizacyjnej, która umożliwi szerokie uczestnictwo

Nowa dynamika wymaga struktury organizacyjnej, która umożliwi zaangażowanie różnych zainteresowanych stron, zachęca do szerokiego uczestnictwa oraz łączy demokratyczny proces podejmowania decyzji z elastycznością.

W wielu społecznościach wiejskich nie ma potrzeby tworzenia nowych organizacji lub struktur, ponieważ istnieją już struktury, które mogą odgrywać tę rolę. Przykładem są organizacje wiejskich ruchów społecznych, dobrze funkcjonujące partnerstwa LEADER oraz czynniki stymulujące inicjatywy na rzecz inteligentnych wsi.

Mogą one jednak wymagać ożywienia i budowania zdolności, aby objęły szerszy zakres obszarów tematycznych o kluczowym znaczeniu dla danego terytorium – takich jak mobilność, opieka zdrowotna, kultura – poprzez ukierunkowane polityki krajowe/regionalne (zob. poniżej). Mogłoby to dodatkowo wspomagać zwiększanie wiedzy o strukturach lokalnych w społecznościach i zdobywanie nowych sojuszników.

W innych społecznościach kluczowe zainteresowane strony mogą zrezygnować z korzystania z istniejących lub nowych struktur i po prostu opisać wspólne cele, role i obowiązki w umowie lub porozumieniu.

W zależności od stopnia formalizacji może istnieć szereg form, które społeczność mogłaby zastosować:

- wspólne **oświadczenie** lub **deklaracja intencji** złożone publicznie przez lokalne zainteresowane strony;
- **umowa o współpracy** lub **protokół ustaleń** podpisane między kluczowymi podmiotami;
- **umowa partnerstwa** z wyznaczonym podmiotem reprezentującym partnerów jako partner wiodący lub organ odpowiedzialny – ma to miejsce w przypadku podejścia LEADER w niektórych państwach członkowskich, w których lokalne grupy działania nie mają osobowości prawnej, lecz wybierają jednego z partnerów, aby pełnił funkcję organu odpowiedzialnego;
- zainteresowane strony przystępujące do **oficjalnego instrumentu prawnego** (zob. przykład karty krajobrazowej poniżej);
- **specjalne biuro** utworzone przez kluczowe zainteresowane strony, aby wspierać współpracę między nimi – na przykład gminy łączące siły w celu utworzenia struktury międzygminnej;
- odrębny **podmiot prawny** ustanowiony w celu wdrożenia strategii lub planu działania – wiele lokalnych grup działania w ramach podejścia LEADER posiada strukturę organizacji pozarządowej, utworzoną specjalnie z myślą o wdrożeniu strategii lokalnej, a inne działają jako prywatne przedsiębiorstwa o celu niezarobkowym.

Bardziej nieformalne ustalenia

- oświadczenie lub deklaracja intencji
- umowa o współpracy lub protokół ustaleń

Średni poziom formalizacji

- zainteresowane strony przystępujące do oficjalnego instrumentu prawnego
- umowa partnerstwa z wyznaczonym podmiotem

Bardziej formalne ustalenia

- wspólna struktura lub biuro wspierające współpracę
- odrębny podmiot prawny ustanowiony w celu wdrożenia strategii lub planu działania

Katalońska karta krajobrazowa (Hiszpania) jest dobrowolnym instrumentem prawnym, który umożliwia lokalnym zainteresowanym stronom współpracę na rzecz poprawy krajobrazu i przekształcenia go w atut z myślą o przyszłości. [Okręg Priorat](#) wykorzystuje tę kartę jako oś szerszego rozwoju lokalnego, która umożliwia społeczności rozpoznawanie lokalnych wyzwań i znajdowanie dostosowanych rozwiązań, aby zaradzić problemom związanym z depopulacją, suwerennością żywnościową i energetyczną, rolnictwem i dywersyfikacją gospodarczą.

Struktura zarządzania obejmuje organy doradcze i konsultacyjne komisji ds. krajobrazu i zrównoważonego rozwoju, wspierane przez biuro ds. krajobrazu i różne jednostki rządowe regionu, a także fora partycypacyjne zainteresowanych stron, które pomagają zachęcać do debaty i podejmowania inicjatyw.

Karta krajobrazowa okręgu Priorat otrzymuje wsparcie w ramach lokalnej strategii LEADER i obejmuje ścisłą współpracę między radą okręgu, biurem ds. krajobrazu i lokalnymi grupami działania. W tym sensie Karta jest narzędziem służącym do koordynacji rozwoju lokalnego i planowania działań w nowych, dotychczas nieuwzględnionych obszarach i jest powiązana z politykami wyższego szczebla, w szczególności z [katalońskim paktem na rzecz obszarów wiejskich](#).

Zob. również francuski przykład odrębnego podmiotu międzygminnego, który umożliwia wspólne działanie: Pays Vallée du Loir „Wspieranie spójności terytorialnej za pomocą specjalnego instrumentu” – [prezentacja](#) i [nagranie wideo](#).

4.3 Uzgodnienie wspólnej wizji i planu, które obejmują szeroko zakrojone działania transformacyjne

Działania transformacyjne podejmowane na szczeblu lokalnym w celu zaspokojenia potrzeb i sprawienia, aby obszary wiejskie stały się silniejsze, lepiej skomunikowane, odporne i zamożne, muszą być spójne i należy je dobrze zaplanować.

Wiele obszarów wiejskich jest już przedmiotem szeregu strategii i planów i mobilizowanie społeczności do opracowania kolejnego dokumentu strategicznego może nie być konieczne ani nawet celowe. Wskazane byłoby jednak, aby cała społeczność uzgodniła **szerszą wspólną wizję** dla swojego obszaru w przyszłości i odpowiednie podmioty wiedziały, **w jaki sposób ich działania przyczyniają się do realizacji tej ogólnej wizji**, nawet jeśli są one finansowane w ramach strategii lub programów na szczeblu krajowym lub regionalnym.

Taka wspólna wizja powinna **przyjmować istniejące już inicjatywy za punkt wyjścia** i obejmować **szerszy zakres tematów**: gospodarkę, środowisko, infrastrukturę lub usługi, takie jak opieka zdrowotna, edukacja, mobilność, czy mieszkalnictwo. Wizja dla obszarów wiejskich mogłaby służyć jako ogólne ramy analizy tematów istotnych dla tych obszarów. Może to być długi i stopniowy proces, zależny od potrzeb na szczeblu lokalnym, ponieważ lokalne zainteresowane strony mogą nie być w stanie podjąć działań odnoszących się do wszystkich tych tematów od samego początku.

[Nockregion w Górnej Karyntii](#) dąży do tego, aby być najlepszym austriackim regionem do życia i pracy. Lokalna grupa działania w Nockregion zorganizowała grupy robocze liczące 800 osób i opracowała jednolitą strategię opisującą ambicje tego obszaru.

Ponieważ finansowanie w ramach podejścia LEADER nie jest wystarczające, aby osiągnąć wszystkie cele, lokalna grupa działania korzysta również z Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) oraz innych unijnych i krajowych źródeł finansowania, a LEADER zapewnia jedynie 30 % jej łącznego budżetu.

Lokalna grupa działania próbuje również zaangażować się w politykę wyższego szczebla, na przykład kierownik lokalnej grupy działania uczestniczył w pracach krajowej rady zajmującej się zmianami demograficznymi, chociaż takie powiązania są nadal dość ograniczone.

Zob. również francuski przykład innowacyjnego terytorium i jego sieci różnych podmiotów, zmobilizowanych wokół wspólnej wizji obejmującej pięć wyzwań: „Ludzie i drzewa” (fr. „Des Hommes et des Arbres”) – [prezentacja](#) i [nagranie wideo](#).

Chcesz zrobić coś na swoim obszarze wiejskim, ale nie wiesz, od czego zacząć? Istnieje już szereg narzędzi.

- Finansowany przez UE projekt [„Inteligentne obszary wiejskie w XXI w.”](#) (2020–2022) wspierał społeczności wiejskie (wsie) w opracowywaniu strategii inteligentnych wsi i wdrażaniu innowacyjnych działań. [Sprawozdanie końcowe i ulotka](#) związane z projektem zawierają szereg [narzędzi o charakterze społecznościowym, innowacyjnych rozwiązań lokalnych](#) oraz wniosków wyciągniętych ze współpracy ze społecznościami.
- „[Kompas na rzecz wzmocnienia pozycji lokalnych podmiotów na obszarach wiejskich](#)” opracowany przez Porozumienie Europejskich Społeczności Wiejskich (ERCA) zawiera szereg przydatnych narzędzi i przykładów.
- W unijnym zestawie narzędzi LEADER, w szczególności w sekcji „[Jak utworzyć lokalną grupę działania?](#)”, przedstawiono przydatne sugestie.
- W ramach [zestawu narzędzi dla obszarów wiejskich dotyczącego funduszy UE](#) zgromadzono informacje na temat potencjalnych źródeł finansowania i wsparcia dla inicjatyw lokalnych.

5. Co powinni zrobić decydenci, aby umożliwić działanie?

5.1 Uznanie lokalnych przywódców i ich struktury organizacyjnej za partnerów w prawdziwie wielopoziomym sprawowaniu rządów

[Platforma wspólnoty paktu na rzecz obszarów wiejskich](#) umożliwia kontakty partnerów z całej Europy. Przystępujące do platformy zainteresowane strony mogą inicjować dyskusje tematyczne lub uczestniczyć w nich za pośrednictwem grup społecznych, dzielić się doświadczeniami, znaleźć partnerów i uzyskać dostęp do przydatnych materiałów. [Unijne obserwatorium obszarów wiejskich](#) jest źródłem przydatnych informacji i danych na temat obszarów wiejskich w UE.

Chociaż wiele społeczności wiejskich organizuje się, aby wspierać działania lokalne, ich wysiłki są zazwyczaj pomijane przez organy krajowe i regionalne, które często uważają, że są głównymi czynnikami stymulującymi zmiany na obszarach wiejskich.

Uznanie, że to społeczności wiejskie są głównymi podmiotami, przekazanie im uprawnień do decydowania o tym, co należy

zrobić, i angażowanie ich w realizację działań lokalnych w procesach wielopoziomowego i wielopodmiotowego sprawowania rządów, może wymagać zmiany mentalności. Zob. stanowisko projektu SHERPA pt. „[Wzmocnienie pozycji obszarów wiejskich w procesach wielopoziomego sprawowania rządów](#)”, w którym przedstawiono przydatne pomysły na to, w jaki sposób można to osiągnąć.

Niektóre społeczności mogą nazwać swoje działania „lokalnym paktem na rzecz obszarów wiejskich”, aby zasygnalizować zaangażowanie w działania na rzecz wizji dla obszarów wiejskich. Powiązanie z tą europejską inicjatywą polityczną może również sprawić, że obszary zyskają uznanie władz regionalnych, krajowych lub europejskich. Społeczności, które są na bardzo zaawansowanym etapie wprowadzania elementów wymienionych powyżej (w podsekcjach 4.1, 4.2 i 4.3), a także inne podmioty mogą rozważyć wykorzystanie nazwy „pakt na rzecz obszarów wiejskich”, aby poprawić swoją widoczność, zwiększyć świadomość na temat wysiłków i nawiązać kontakty z innymi społecznościami stosującymi podobne podejścia.

W wielu holenderskich wsiach lokalne społeczności zaprasza się do składania propozycji działań transformacyjnych, które mają na celu sprostanie wyzwaniom o charakterze lokalnym. Opracowują one „plany na rzecz wsi”, które – po uzgodnieniu przez społeczność i gminę podziału zadań – stają się „paktami na rzecz wsi”.

Jest to część wysiłków rządu zmierzających do powierzenia większej odpowiedzialności lokalnym społecznościom oraz zmniejszenia roli państwa. Na przykład społeczność lokalna ma prawo kwestionować działania organów publicznych i przejąć odpowiedzialność za usługi publiczne, jeżeli nie jest zadowolona z jakości ich świadczenia.

Pierwsza generacja „planów na rzecz wsi” koncentrowała się głównie na tym, jakich działań mieszkańcy wsi oczekują od rządu, natomiast w następnych planach uwagę skupiono bardziej na tym, co ludzie mogą zrobić sami.

Przykład kataloński (podsekcja 4.2) pokazuje również, w jaki sposób różne departamenty rządu regionalnego współpracują z inicjatywą lokalną, aby umożliwić skuteczniejszą koordynację różnych polityk ukierunkowanych na obszary wiejskie.

5.2 Organizowanie lub finansowanie budowania zdolności na szczeblu lokalnym

Jeśli społeczności lokalne mają odgrywać większą rolę w opracowywaniu i wdrażaniu lokalnych działań transformacyjnych obejmujących wszystkie obszary tematyczne wizji dla obszarów wiejskich, muszą posiadać **zdolności** do tego. Obejmuje to **wiedzę, umiejętności oraz zasoby ludzkie i finansowe** niezbędne do realizacji zadań.

Budowanie zdolności – zapewnianie szkoleń, doradztwa, wzajemnego uczenia się i informacji, a także finansowanie personelu, sprzętu biurowego i podróży – jest podstawowym warunkiem wzmocnienia pozycji społeczności wiejskich. Szerokiemu gronu podmiotów wiejskich należy udostępnić dostosowane do potrzeb kursy, punkty informacyjne i narzędzia internetowe, które zapewniają łatwe do zrozumienia informacje i ukierunkowane porady.

Powyższe działania należy uzupełnić **animacją społeczną** na miejscu, zwłaszcza na tych obszarach, na których nie dzieje się nic lub dzieje się bardzo mało. Bardzo ważne jest również to, aby zapewnić społecznościom wiejskim możliwość uczenia się od siebie nawzajem poprzez spotkania służące tworzeniu sieci kontaktów, wizyty studyjne lub staże.

Należy ponadto udostępnić środki finansowe na pokrycie **podstawowych kosztów** prowadzenia biura i zatrudniania osób, które będą nadal mobilizować podmioty lokalne wokół planu działania i zapewniać jego konsekwentne wprowadzanie. Takie budowanie zdolności można byłoby finansować na przykład poprzez pomoc techniczną dostępną dla instytucji zarządzających odpowiedzialnych za finansowanie unijne.

Społeczności w Szkocji mogą opracowywać „[lokalne plany zagospodarowania przestrzennego](#)”, w których przedstawia się propozycje dotyczące zagospodarowania i użytkowania terenu. Po zarejestrowaniu u odpowiednich władz lokalnych stają się one częścią szkockiego systemu planowania i należy je uwzględnić.

Odpowiedzialność za realizację ponosi organ społeczności utworzony w celu opracowania planu. [Specjalny przewodnik](#) sporządzony w jasnym i prostym języku pomaga społecznościom przeprowadzić ten proces; ponadto istnieje kilka organizacji, do których mogą one zwrócić się o wsparcie.

Pomoc w opracowaniu planu może również pochodzić od zespołów ds. uczenia się i rozwoju w społeczności działających w ramach władz lokalnych lub z lokalnych departamentów ds. planowania.

Można uzyskać dodatkowe wsparcie na wdrożenie planu. Na przykład Langholm Alliance otrzymał z South of Scotland Enterprise Agency finansowanie na dwa stanowiska – kierownika ds. przedsiębiorstw społecznych i asystenta ds. projektu.

5.3 Wspieranie skoordynowanego działania

Za jeden z [kluczowych elementów paktu na rzecz obszarów wiejskich na szczeblu krajowym](#) uznano odpowiednie systemy i mechanizmy sprawowania rządów łączące różne źródła finansowania i sprzyjające powstawaniu synergii. Nie wystarczy jednak zapewnić koordynacji i komplementarności na poziomie polityki – ważne jest, aby przełożyć to na praktyczne działania w terenie.

Najlepiej byłoby, gdyby społeczności wiejskie dysponowały przestrzenią, w której uzyskają przejrzyste informacje i będą mogły wyrazić opinie na różne tematy dotyczące polityki i finansowania, bez konieczności poszukiwania drogi do różnych instytucji lub wśród rozbieżnych przepisów i procedur. Zapewnienie takiej przestrzeni w każdej społeczności wiejskiej nie jest konieczne ani wykonalne, jednak nie powinna ona znajdować się zbyt daleko od podmiotów wiejskich – rozsądnym rozwiązaniem mogłoby być jej ulokowanie na poziomie subregionalnym (NUTS 3).

Ważne jest również to, aby wspierać wymianę doświadczeń, współpracę i koordynację; budować zaufanie między organami odpowiedzialnymi za różne źródła finansowania oraz zapewnić, by wspólnie rozumiały one potrzeby i oczekiwania społeczności wiejskich.

W niektórych regionach Włoch wdrażanie podejścia LEADER (finansowanego w ramach EFRROW) uzupełnia rządową strategię dotyczącą obszarów wewnętrznych, której celem jest poprawa struktury demograficznej obszarów wiejskich.

[Lokalna grupa działania MontagnAppennino](#) w Toskanii działa jako animator rozwoju obszarów wiejskich wspierający związek gmin we wdrażaniu strategii dotyczącej obszarów wewnętrznych. Taka współpraca tworzy synergii, ponieważ w ramach strategii dotyczącej obszarów wewnętrznych finansuje się głównie środki wdrażane przez podmioty publiczne, na przykład projekty infrastrukturalne związane z przeciwdziałaniem depopulacji i wykluczeniu społecznemu, a lokalna grupa działania wspiera wspólne projekty w zakresie rozwoju społeczności lokalnych, przedsiębiorstw pozarolniczych i innowacji.

Lokalna grupa działania zapewnia ponadto wsparcie techniczne podmiotom publicznym ubiegającym się o finansowanie w ramach strategii dotyczącej obszarów wewnętrznych. W latach 2021–2027 lokalne grupy działania będą również zarządzać niektórymi środkami w ramach strategii dotyczącej obszarów wewnętrznych.

Zob. również przykład koordynacji funduszy na szczeblu regionalnym w [Finlandii](#). Aby zapoznać się z pomysłami na temat tego, w jaki sposób tworzenie sieci kontaktów może pomóc w budowaniu wspólnego zrozumienia, a także nawiązywaniu współpracy i zwiększaniu zaufania między organami zarządzającymi finansowaniem, zob. przykład z Szwecji w publikacji pt. „[Wsparcie krajowej sieci obszarów wiejskich na rzecz wdrażania podejścia LEADER/RLKS](#)” (s. 5).

5.4 Poprawienie dostępu do finansowania i ograniczenie biurokracji

Społeczności lokalne nie będą w stanie realizować działań transformacyjnych bez dostępu do systemów finansowania, które są wystarczająco **elastyczne**, aby odpowiadać na szeroki wachlarz potrzeb, i wystarczająco **proste**, by umożliwić lokalnym promotorom projektów uzyskanie finansowania bez napotykania nadmiernych barier administracyjnych.

Niektóre krajowe lub regionalne instytucje zarządzające opracowują skomplikowane zasady i warunki zarządzania środkami UE, które znacznie wykraczają poza prawodawstwo UE (czasami określa się je jako występowanie zjawiska „gold-plating”).

W związku z tym wiele podmiotów lokalnych niechętnie ubiega się o wsparcie lub rezygnuje ze swoich projektów ze względu na przedłużające się procesy decyzyjne, co tworzy negatywny wizerunek finansowania europejskiego w wielu społecznościach lokalnych. W związku z tym sprawienie, aby pakt na rzecz obszarów wiejskich i wizja dla obszarów wiejskich były bliższe obywatelom, powinno być powiązane z **usprawnieniem i uproszczeniem** dostępu do finansowania unijnego.

Zapoznaj się z dodatkowymi sugestiami dotyczącymi mobilizacji różnych podmiotów do wdrażania wizji dla obszarów wiejskich w opinii [Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego \(EKES\)](#) „W kierunku większego zaangażowania państw członkowskich, regionów i podmiotów społeczeństwa obywatelskiego w realizację długoterminowej wizji dla obszarów wiejskich UE”.

Ważnym sposobem uproszczenia dostępu do finansowania jest stosowanie uproszczonych metod rozliczania kosztów. Beneficjenci nie muszą prowadzić ewidencji wszystkich wydatków w ramach projektu, muszą jedynie wykazać, że osiągnęli uzgodnione produkty i rezultaty, aby na tej podstawie otrzymać płatność.

W Finlandii z [systemu uproszczonych metod rozliczania kosztów](#) (kwot ryczałtowych) korzystano już w przypadku wielu projektów na obszarach wiejskich w latach 2014–2020, zarówno w ramach projektu LEADER, jak i innych działań. Prosty proces składania wniosków zachęcił wielu małych beneficjentów lub podmiotów będących beneficjentami po raz pierwszy do opracowania pomysłów projektowych, a doradcy lokalnej grupy działania programu LEADER byli dostępni, aby pomóc im w wyborze najlepszego wariantu finansowania.

Innym sposobem ułatwienia dostępu do finansowania dla małych beneficjentów jest wykorzystanie „projektów parasolowych” (pakietów małych operacji, które do celów administracyjnych traktuje się jako jeden projekt). Więcej przykładów zmniejszania obciążenia administracyjnego dla podmiotów lokalnych można znaleźć w przewodniku FARNET pt. „[Jak skutecznie wdrażać RLKS](#)”.

Zestaw narzędzi dla obszarów wiejskich dotyczący funduszy UE (zob. ramka na s. 5) jest również cennym narzędziem pomagającym społecznościom wiejskim w funkcjonowaniu w złożonym krajobrazie możliwości finansowania unijnego.

Dołącz do społeczności i platformy internetowej paktu na rzecz obszarów wiejskich

https://ruralpact.rural-vision.europa.eu/become-member_en

 www.ruralpact.rural-vision.europa.eu

 info@rural-pact.eu

Autorka: Urszula Budzich-Tabor

Wsparcie: Enrique Nieto, Paul Soto, Pascale van Doren

Luksemburg: Urząd Publikacji Unii Europejskiej, 2025

© Unia Europejska, 2025. CC-BY 4.0

Zdjęcie na okładce: © andresr, Canva.com

Program ten jest realizowany przez

PRINT ISBN 978-92-68-22346-8 doi:10.2762/5043916 KF-01-24-027-PL-C

PDF ISBN 978-92-68-22345-1 doi:10.2762/3348007 KF-01-24-027-PL-N

Finansowane przez
Unię Europejską